

The reflection of the real surrounding world in human consciousness always contains a subjective component, since “a person can describe, that is, cognize the world around him, only having previously distinguished himself from this world, relying on the opposition of “I” to everything that “is not me”, and at the same time

necessarily proceeding from the recognition of the existence of both himself and the world from which he distinguishes himself and of which he represents himself as a part.

G.N. Rogova notes that the teacher's speech behavior "... what he says, how he speaks and what language he communicates with the student" contributes to the creation of a favorable climate in the classroom. She also points out that the analysis of 11,000 speech acts of the teacher showed that the lesson is dominated by imperative sentences, very few reactive replicas of an evaluative nature that would instill confidence in students, few replicas that stimulate the student's mental activity, involving him in work [6].

Summing up what has been said, it should be noted that in no subject studied at school, the effectiveness of the lesson does not depend on the teacher's speech as much as in foreign language lessons. Here, the language is not only a means by which the student acquires knowledge, but also the goal of learning.

REFERENCES

1. Arutyunova N.D. Rechevoy akt // Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar' 1990, c. 198-204.
2. Bogdanov V.V. Klassifikatsiya rechevykh aktov // Lichnostnyye aspekty yazykovogo obshcheniya 1989, c. 336-342.
3. Vezhbitska A. Rechevyye akty // Novoye v zarubezhnoy lingvistike. Vyp. 16: Lingvisticheskaya pragmatika. M.: Progress, 1985, c. 151-169.
4. Makarova D.V. Emotsional'no-intellektual'nyy aspekt rechevogo povedeniya uchitelya. - Yaroslavl': Remder, 2008, c. 176-181.
5. Makarova D.V. Vyrazitel'nost' ob'yasnitel'nogo monologa uchitelya kak sredstvo emotsional'nogo vzaimodeystviya v pedagogicheskom diskurse // Prepodavatel' XXI vek. – 2007, c. 123-135. 6. <http://bfsgu.ru/index.php?page=rech-uchitelya>.

O‘ZBEK VA INGLIZ TILIDAGI OQ VA QORA RANGLARINING LINGVAKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI

Xakimova Surayyo Iskandarovna

Teacher,

Department of “Intercultural Communication and Tourism”,

TSUULL

surayyokhakimova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola qadim zamonlardan to hozirgi kungacha ikki tilda qora, oq va qizil ranglarning ramziyligini ko'rib chiqadi. U ingliz va o'zbek tillarida qadimiy miqlar, ertaklar va yozuvchilarning zamonaviy asarlarini o'rganib, ma'lum

rang timsollarining uzviyligini o'rnati. Ertaklarga kelsak, tadqiqot faqat xalq og'zaki ijodida mashhur bo'lgan kam ma'lum bo'lgan miflarga qaratilgan. Ushbu uchta asosiy rang (qora, oq va qizil) talqinining uzluksizligi ikkala madaniyat o'rtasidagi aloqani o'rnati va farqlarni ham ko'rsati. Ushbu maqolada lingvokulturologiya ranglarni madaniy ramz sifatida tahlil qilish orqali o'zining ustuvor yo'nalishiga ega.

Kalit so'zlar: madaniy va milliy o'ziga xoslik, ranglar simvoli, kognitiv va konseptual qarash

Абстракт: В этой статье исследуется символика черного, белого и красного цветов в двух языках с древних времен до наших дней. В нем исследуются древние мифы, сказки и современные произведения писателей на английском и узбекском языках, чтобы установить преемственность определенной цветовой символики. Что касается сказок, то исследование сосредоточено исключительно на малоизвестных мифах, популярных в фольклоре. Преемственность интерпретации этих трех основных цветов (черного, белого и красного) устанавливает связь между обеими культурами, а также демонстрирует различия. В этой статье лингвокультурология имеет первостепенное значение, анализируя цвета как культурный символ.

Ключевые слова: культурно-национальная специфика, цветовая символика, понятийно-когнитивный

Abstract: This paper examines the symbolism of the colors black, white, and red in two languages from ancient times to modern. It explores ancient myths, fairy tales and modern pieces of work of writers in English and Uzbek in order establish the continuity of certain color symbolisms. In regards to the fairy tales, the research focuses solely on the lesser-known myths which are popular in folklore. The continuity of interpretation of these three major colors (black, white, and red) establishes the link between both cultures, and demonstrates differences as well. In this article, linguoculturology has its top-priority by analyzing colors as a cultural symbol.

Keywords: cultural and national specifics, color symbolisms, conceptual and cognitive.

Rang-tasvir – adabiyot, san'at va hatto filmlarda ijtimoiy, madaniy va ramziy ma'nolarni yetkazishning asosiy usullaridan biri bo'lib kelmoqda. Har bir asosiy rang keng ko'lamli konnotativ belgilarga ega bo'lib, ularning har biri qabul qiluvchiga yoki tomoshabinga qandaydir xabarni yetkazadi. Bu ma'nolar madaniyatlararo farq qilishi mumkin, ayniqsa, bu Sharq va G'arb madaniyatlarini solishtirganda yaqqol namoyon bo'ladi. Bu ma'nolar bir-biriga yaqin ma'no munosabatlariga ega bo'lishi ham mumkin. Shuning uchun ham ranglar umumiy ma'no xususiyatiga ega. Xususan, oq va qora ranglar o'zbek va ingliz tillarida boshqa ranglarga qaraganda ancha keng tarqalgan ranglar hisoblanadi. Chunki bu ranglar yer yuzidagi dastlabki ranglar bo'lib, aksariyat madaniyatlarda umume'tirof etilgan. Ayniqsa, bu ikkita ramziy ma'nosi madaniyat ham, vaqt ham tanlamaydi, deyarli farq qilmaydi. Ularning ma'nolari madaniyatlarda qisman farq qilishi o'z aksini topgan.

Qora eng qadimgi ranglardan biri bo'lib, u yondirilgan yog'ochdan ya'ni ko'mir yoki kuygan suyak qoldiqlaridan hosil bo'ladi. Tarixdan oldingi davrda u g'or

san'atining asosiy qismi sifatida ishlatilgan. Bu rang Misrdagi "mumiyo" bilan bog'liq bo'lib, Misr yer osti dunyosini boshqargan xudo - Osiris "Qora" deb nomlangan va mumiyolashning vakili bo'lgan va Osirisga yer osti dunyosida xizmat qilgan xudo - Anubis qora yopinchiqli shoqol sifatida tasvirlangan. Shuning uchun qora so'zi ko'pchilik tillarda salbiy ma'no sifatida qabul qilinadi (J.L.Morton, 2015.). Yunon mifologiyasiga ko'ra ham qora -o'lim ramzi ma'nosini bildiradi. Bu ma'no Apollon va Koronis nomi bilan bog'liq; Koronis, Tesaliya malikasi bo'lgan va Apollonni sevgan, lekin Apollon uni Osiris bilan bo'lgan muhabbati tufayli o'ldirdi (Astma, 2015).

Qora nafaqat salbiy ma'noni anglatibgina qolmay, ijobiy "kuch-qudrat, go'zallik" ni bildirish uchun ham ishlatiladi. Britaniya madaniyatida qora mushuk - omad yoki farovonlik kabi ijobiy ma'noni bildiradi. Shu sababli, Angliyada qora mushuk egasi bo'lgan ayolning da'vochilari- so'rovchilari ko'p bo'ladi, degan qarashlar bor. Ingliz maqolida aytilganidek, "uyning mushugi qora bo'lsa, sevishgan ayollarning kamchiligi yoki kamchiligi bo'lmaydi". Angliyaning Midlend shtatida to'y sovg'asi sifatida qora mushuk kelinga omad keltiradi deb hisoblashgan va kelinlar mushuk bilan yangi xonadonga borishgan. Biroq, ingliz madaniyatida qora rangning salbiy ma'nolari ham mavjud, masalan, Black Friday (qora juma), Blacklist (qora ro'yxat), Blacksheep (qora qo'y) va boshqalar. Masalan "Black Friday" AQShda Shukrona kundan keyingi kun bo'lib, bu kunda ko'chalar va do'konlar piyodalar bilan to'lib-toshgan sabali tirbandlik sodir bo'ladi. Keyinchalik, bu tushunchaning ma'nosi muqobil va ijobiy tarzda o'zgardi, chunki "Black Friday" kunida chakana sotuvchilar shu kundan katta hajmdagi daromad olishni boshlagan. "Black Friday" foyda, daromad degan ma'noni anglatadi. "Blacklist" - bu nomaqbul odamlar yoki shaxslar guruhi uchun ishlatiladigan ro'yxat, ular yomon xatti-harakatlari tufayli qora ro'yxatga kiritilgan.

O'zbek madaniyatida qora rang motam yoki yovuzlik kabi salbiy ma'nolarni anglatadi. O'zbekistonning ayrim hududlarida, xususan, Toshkentda dafn marosimida qora libosda kiyinadi. ba'zi xurofotlarga ko'ra, qora rang yomonlik belgisidir. Misol uchun, qora mushuk – agar u odamning oldida yo'lni kesib o'tsa, omadsizlikni anglatadi. O'zbek madaniyatida qora rangning salbiy ma'noni ifodalovchi mashhur maqollar bor: oq kunda oqararsan, qora kunda; Qora itning uyati oq itga tegar) (Ro'ziyeva, 2020).

Oq rang – yaxshilik, poklik va aybsizlikni bildirish uchun ishlatiladi. Mortonning ta'kidlashicha, "oq rang – diniy marosimlarda ishlatilgan, chunki ko'plab marosim ob'ektlari oq rang hisoblanadi va ruhoniylar marosimlarini o'tkazish uchun oq oyoq kiyimi kiyishgan". Bundan tashqari, Oq rang –poklik ramzi sifatidayunon ma'budlari bilan ham bog'liq. Yunon mifologiyasiga ko'ra, oq rang qo'shimcha ravishda go'zallik ma'budasi Afroditaning ramzi sanalib, Ma'budaning tug'ilishi oq rang bilan bog'liq, chunki Afrodita oq dengizida tug'ilgan. Shuning uchun bu ma'buda sevishgan yoshlarni himoya qiluvchi timsolga aylanadi. Shuningdek, Qadimgi Yunonistondagi kelinlar to'y kuni oq gulchambarlarini taqishgan (Astma, 2015). Qizig'i shundaki, oq rang butun dunyo bo'ylab to'y liboslari uchun keng tarqalgan rangdir. Shunga qaramay, u madaniy farqlarga ega. Ingliz tilida oq rang ham salbiy ma'noga ega, masalan, "white lie" - bu jiddiy hisoblanmagan, hazil yolg'ondir. (Heller, 2000).

O'zbek madaniyatiga nisbatan oq rang majoziy ma'noda ezgulik va yomonlikni, yaxshilik va yomonlikni ko'rsatadi. Xususan, o'zbek xalq og'zaki ijodida oq rang ijobiy va salbiy ma'noni ifodalaydi. Jumladan, "oq yo'l – yaxshi sayohat, oq fotiha- baraka, oq niyat- hayratlanaman, oq baxt- baxtiyor, oqpadar- noloyiq o'g'il kabilar o'zbek madaniyatida rang ramzining yaxshi namunasidir. Chunonchi, *"Toleing toabad bo'lmasin qora, manglaying oq bo'lsin, yarqiroq bo'lsin.*(A. Oripov); "Chinnioy va Baxtiyor" ertagida oq rangga bog'langan fazilat iboralari ham uchraydi:"*Barakalla, sening g'ayrat va himmatingizga!-deb, Bixalfaning peshonasidan o'pibdi -da,- bor, senga xudo oq yo'l bersin! -deb fotiha beribdi Podshoh*". *"Yaxshi, - dedi qirol Bixalfaga va uning peshonasidan o'pdi. — Endi bor, Xudo seni marhamat qilsin.* "Oq yo'l yoki oq fotiha" iboralari sayohatga chiqmoqchi bo'lgan odamlarga yaxshi sayohat tilash uchun ishlatiladi. Ramziy ma'noda oq rang xavfsiz yo'lni ko'rsatadi. Bundan tashqari, O'zbekistonning shimoliy-sharqiy hududlarida odamlar o'lim munosabati bilan oq libos kiyishadi. Bu holatda oq rang dafn marosimi, motam ramzidir. O'zbek madaniyatida otaning noloyiq o'g'li degan ma'noni anglatuvchi "oqpadar" so'zi bor. Xalq og'zaki ijodining mashhur namunasi bo'lgan "Ziyod botir" ertagida "oqpadar" so'zining ma'nosi aniq tasvirlangan. *"Sulton Husayn Mirza o'z yaqinlari bilan o'tirgan ekan, ular orasida shayx ham bor ekan. Shayxning o'g'li podshoga ta'zim qilib:- Shohim yaqinda yurtimizga bir oqpadar yigit bir qiz bilan kelgan edi. Men ularning durust odam deb o'ylab, nikohlab qo'ygandim*". (O'zbek xalq qahramonlik dostonlari, 1998).Shunday qilib, oq rangning ikkala madaniyatda ham deyarli bir xil poklik va begunohlik, ilohiy belgilarni tasvirlashda ishlatilgan.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ranglarning ramziy ma'nolari, xususan, oq va qora ranglarda, vaqt davomida deyarli o'zgarmagan, biroq bu ranglarning madaniyatalar muloqotda biroz farqlar kuzatilishi mumkin. Shu sababli, G'arb va Sharq madaniyatlarida bu ranglar deyarli o'xshash ma'no kasb etadi; qora o'lim yoki yomonlikni anglatadi; oq poklik yoki aybsizlikni anglatadi. Har bir ramziy ma'no ikki madaniyatning qadimgi miflari, ertaklari va dunyoviy va diniy qarashlarida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Atsma, Aaron. Theoi Greek Mythology. The Theoi Project: Greek Mythology, Web.22 Sept. 2015.
2. Longman Dictionary of Contemporary English, England: Longman Gr.,2002
3. "Gold and White Are Divine." TV Tropes. Web. 7 March 2016.
4. Khakimova, S. I. (2021). Symbol formation in english and uzbek. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities, 11(11), 714-718.
5. Morton, J.L. Color Matters. Web. 30 Sept. 2015.
6. O'zbek tilining izohli ug'ati 5 jildli (Uzbek explanatory dictionary)- Tashkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi " Davlat ilmiy nashriyoti, 2020. - p. 598.
7. O'zbek xalq qahramonlik dostonlari- Tashkent, 1998.
8. Ro'ziyeva, M. Y. About color symbolsim in Uzbek folklore. Journal of critical review, 2020 . -P.467-473.